

Guia de psicologia de la personalitat

Maria Jayme Zaro

PID_00141720

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Maria Jayme Zaro

Doctora en Psicologia. Especialitzada en Psicologia del Gènere. En l'actualitat, professora titular de Psicologia Diferencial a la Universitat de Barcelona i consultora de Psicologia de la Personalitat a la Universitat Oberta de Catalunya des de 1995.

Primera edició: setembre 2009

© Maria Jayme Zaro

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2009

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

ISBN: 978-84-692-4622-1

Dipòsit legal: B-26.506-2009

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Què és la personalitat?

Potser aquesta és la gran pregunta que haureu de respondre vosaltres mateixos/es en acabar l'estudi d'aquesta assignatura. Tal com us presentem en els tres diferents mòduls que la componen, hi ha moltes definicions. Per què? Doncs perquè també hi ha diferents aproximacions al seu estudi: des de les intuïtives (com les que recull la saviesa popular) fins a les filosòfiques, passant per les definicions científiques que corresponen a la psicologia de la personalitat com a disciplina científica.

En el primer mòdul de l'assignatura podreu comprendre com ha estat aquest estudi científic al llarg de la història. De primer, i inevitablement, des de la perspectiva filosòfica, com a antecedent directe de l'estudi de la personalitat, perquè s'ocupa d'entendre la naturalesa humana. Com? Intentant respondre qüestions essencials: com som les persones? Per què fem el que fem, sentim com sentim, pensem el que pensem...? Els éssers humans hem tendit a descriure el comportament dels altres, basant-nos en el seu coneixement, a partir de l'observació quotidiana. Així, a la Bíblia ja trobem descripcions de personatges. Han estat moltes les propostes per a explicar la conducta de l'ésser humà, allò que podem observar directament i que ens permet aproximar-nos a la seva complexa naturalesa. I el més important, amb més o menys encert, és que aquestes propostes han contribuït al coneixement i han estat recollides –i adaptades– per les perspectives científiques: aportacions filosòfiques i literàries, però també aportacions mèdiques i clíniques.

Així, per a la psicologia, la personalitat és un constructe teòric: refereix alguna cosa no observable directament, que requereix l'estudi de la conducta dels individus. Com a constructe, ha de servir per a explicar i predir la conducta dels individus. I si explica la conducta, ha d'integrar tots els factors que hi estan relacionats (cognitius, conatius, biològics, etc.). Com assenyala J. M. Tous (1986), la personalitat es pot entendre com el conjunt de tots els tòpics de la psicologia, tan ampli és el seu objecte d'estudi i tant lícita la constitució d'una disciplina pròpia que anomenem *psicologia de la personalitat*. El mòdul 1, doncs, tracta d'exposar-vos el passat i el present, l'evolució de la disciplina i els constructes teòrics amb els quals ha articulat l'estudi del que anomenem *personalitat*.

En el segon mòdul es sistematitza com s'ha estudiat la personalitat, quines aproximacions científiques n'han caracteritzat el desenvolupament, els objectius diferencials i les aportacions particulars: des de l'àmbit clínic, des de la perspectiva correlacional, descriptiva, pròpia de la psicologia de les diferències individuals, que tantes coses ha aportat a la personalitat, i des de l'aproximació

Què és la personalitat?

experimental, amb l'objectiu d'explicar-la i trobar lleis universals de la conducta. Quina és la millor? Veureu que totes aporten alguna cosa segons els objectius que les dirigeixen i, alhora, tenen limitacions que cal conèixer prèviament.

També es comenten els grans models que agrupen les diferents teories de la personalitat, segons unes unitats d'anàlisi que ens permeten no solament entendre-les sinó comparar-les i, així, reflexionar sobre la diversitat de definicions que podem trobar no solament des del pensament intuïtiu que va caracteritzar la dinàmica del passat sinó també des de l'activitat científica.

Finalment, el mòdul tres us recull les principals aproximacions a l'estudi científic de la personalitat, segons el que tenen en comú. Parlem de les teories de trets, aquelles a les quals la psicologia de les diferències individuals ha aportat tants continguts i que aprofundi en l'assignatura corresponent, amb autors tan rellevants com Cattell i Eysenck, o potser el model de personalitat més influent en l'actualitat: el dels cinc grans factors, difós per McCrae i Costa. També es parla, però, de la perspectiva cognitivista, fent referència a Kelly, amb els constructes personals, o a Rotter i Bandura per la seva aproximació de l'aprenentatge social. Una altra aproximació teòrica és la centrada en la motivació, com a base de la conducta, i se'n destaquen les aportacions d'autors tan influents com Freud, Murray i el concepte de *necessitat*, i les que provenen del corrent humanista, referides al constructe d'autorealització, amb Maslow i la piràmide de les necessitats personals o Rogers, la visió centrada en l'individu, i també les aportacions més recents amb la denominació de *teories de metes*. Contrastant-ho amb aquestes perspectives clàssiques, us introduïm dues aportacions més recents però força influents en l'actualitat de la personalitat. Una és l'aproximació evolucionista, que considera la personalitat com un sistema responsable de resoldre els problemes adaptatius amb què es van trobar els nostres ancestres i que avui es tradueixen en un seguit de conductes concret. L'altra, el model de personalitat de Theodore Millon, que en la darrera reformulació també incorpora els principis de l'evolucionisme, però del qual volem destacar la seva capacitat integradora, tant teòrica com conceptual, i el fet –per les seves conseqüències aplicades– de considerar la personalitat anormal com una continuïtat de la personalitat normal, essent una part important del seu model el desenvolupament d'una classificació i descripció dels trastorns de la personalitat. El 1999 el *Journal of Personality Assessment* va afirmar que "en la seva forma actual, es pot dir que la teoria de Theodore Millon és la teoria de la personalitat més completa que s'ha desenvolupat mai".

Aquesta guia desenvolupa tots els continguts rellevants que corresponen al temari de l'assignatura, segons l'índex que es presenta a l'inici de cada mòdul. En cada apartat veureu que es presenten, de manera analítica, els punts principals, amb esquemes i referències que tracten de facilitar-vos la lectura del material de l'assignatura. A vegades haureu de recórrer a la bibliografia complementària que us recomanem a l'inici d'aquest treball, ja que l'assignatura pretén donar-vos una visió general de la psicologia de la personalitat en l'actualitat, es-

pecialment pel que fa al tercer mòdul, en què a més de les teories clàssiques i com hem comentat abans, és important conèixer perspectives més recents que trenquen amb les conceptualitzacions més tradicionals i, en algun cas, apropen la nostra disciplina a d'altres com la psicopatologia.

Continguts

Mòdul didàctic 1

L'estudi científic de la personalitat: concepte i definicions de personalitat

Maria Jayme Zaro

1. Antecedents de la psicologia de la personalitat
2. L'estudi científic de la personalitat: definició, elements integradors i desenvolupament històric
3. Desenvolupament històric de la psicologia de la personalitat. Relació amb altres disciplines

Mòdul didàctic 2

Mètodes i tradicions d'estudi de la personalitat

Maria Jayme Zaro

1. Aproximacions a l'estudi de la personalitat
2. Sistematització dels principals models d'estudi de la personalitat: psicodinàmic, de trets, situacional i interaccionista

Mòdul didàctic 3

Perspectives teòriques en psicologia de la personalitat

Maria Jayme Zaro

1. La perspectiva dimensional o de tret: Allport, Eysenck, Cattell, McCrae i Costa
2. La perspectiva cognitivista: Kelly, Rotter, Bandura
3. La perspectiva motivacional. Les teories homeostàtiques: Freud, Hull, Murray. Les teories d'incentiu: teories de metes. Teories del creixement i l'autorealització
4. La perspectiva evolucionista de la personalitat
5. El model de personalitat de Theodore Millon. Del model biosocial al model evolutiu de la personalitat

Competències que cal desenvolupar

Com a part del procés d'aprenentatge dels estudis de psicologia, amb aquesta assignatura heu de desenvolupar un seguit de competències que us facilitaran l'acompliment professional. Unes són transversals, més relacionades amb actituds, trets de personalitat (atributs personals), coneixements i valors assolits i que són comunes a la majoria de les professions; i d'altres són específiques, directament relacionades amb la professió psicològica.

Competències transversals

- 1) Adaptar-vos a l'entorn, la funció o el context, i afrontar noves funcions, responsabilitats amb la capacitat de generar processos de canvi.
- 2) Analitzar i sintetitzar la informació i interpretar el contingut i l'abast de la informació rebuda o demanada, oralment o per escrit, i el tractament que cal donar-hi segons la naturalesa del fet que es tracti.
- 3) Consolidar la capacitat de treballar de manera autònoma, responsabilitzant-vos del vostre propi aprenentatge i del desenvolupament d'habilitats, utilitzant documents, textos i publicacions en una tercera llengua (l'anglès).
- 4) Ser sensible a les necessitats i expectatives dels altres, als contextos i a la influència que s'hi exerceix.
- 5) Actuar de manera ètica i d'acord amb el codi deontològic de la professió en les activitats relacionades amb la vostra actuació professional.
- 6) Saber cercar i gestionar dades i materials d'investigació, i ser flexibles i mostrar respecte i discreció en l'ús de dades que afecten persones, grups i institucions.
- 7) Considerar diferents perspectives sobre els temes o els problemes en els quals es treballi, avaluar-los críticament, fonamentar les vostres conclusions i prendre decisions.
- 8) Saber llegir de manera crítica la bibliografia científica, avaluant-ne la procedència i situant-la en un marc epistemològic, identificant-ne i contrastant-ne les aportacions en relació amb el coneixement disciplinari disponible.
- 9) Aprendre a fer judicis i valoracions crítiques argumentades.

10) Reconèixer, comprendre i respectar la complexitat de la diversitat multicultural.

Competències específiques

- 1) Identificar els processos, les etapes principals i els contextos de desenvolupament psicològic al llarg del cicle vital.
- 2) Identificar les característiques biològiques, personals, socials i culturals que expliquen el comportament d'individus, grups i organitzacions.
- 3) Identificar les característiques i els principis que expliquen el comportament normal i anormal en el seu vessant individual i social, considerant una perspectiva evolutiva.
- 4) Analitzar i interpretar els resultats de l'avaluació psicològica.
- 5) Reconèixer la naturalesa de les diferències individuals que poden influir en l'aparició o manteniment de grups, desigualtats o problemes psicològics.
- 6) Valorar, contrastar i prendre decisions sobre l'elecció dels models, teories, instruments i tècniques més adients en cada context d'avaluació i intervenció.
- 7) Aplicar tècniques de recollida d'informació sobre l'estudi del funcionament d'individus, grups o organitzacions.
- 8) Mostrar flexibilitat, respecte i discreció en la comunicació i l'ús dels resultats obtinguts de les avaluacions psicològiques a persones o grups.
- 9) Saber elaborar i redactar informes tècnics i científics sobre els resultats de l'avaluació, la investigació o els serveis sol·licitats, considerant el codi ètic i deontològic de la professió.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Pervin, L. A. (1998). *El estudio científico de la personalidad*. Madrid: McGraw-Hill.

Bibliografia complementària

Psicologia de la Personalitat (UOC). Mòduls didàctics.

Allport, G. (1965). *Personalidad*. Barcelona: Herder.

Allport, G. (1966). *Psicología de la personalidad*. Buenos Aires: Paidós.

Andrés Pueyo, A. (1997). *Manual de Psicología Diferencial*. Madrid: McGraw-Hill.

Brody, N. i Ehrlichman, H. (2000). *Psicología de la personalidad*. Madrid: Prentice Hall.

Carver, C. i Scheier, M. (1997). *Teorías de la Personalidad*. México: Prentice Hall.

Cronbach, L. J. (1981). *Las dos disciplinas de la psicología científica*. A F. Alvira, M. D. Avia, R. Calvo i J. F. Morales (Eds.), *Los dos métodos de las ciencias sociales*, (2a. ed., pp. 93-124). Madrid: Centro de investigaciones Sociológicas.

Feist, J. i Feist, G. J. (2007). *Teorías de la Personalidad*. Madrid: McGraw-Hill.

Fierro, A. (1996). *Manual de psicología de la personalidad*. Barcelona: Paidós.

Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2005). *Psicología de la Personalidad: dominios del conocimiento sobre la naturaleza humana* (2a. ed.). México: McGraw-Hill.

Millon, Th. (1976). *Psicopatología moderna: enfoque biosocial de los aprendizajes erróneos y de los disfuncionalismos*. Barcelona: Salvat Ed.

Millon, Th. (1998). *Trastornos de personalidad: Más allá del DSM-III*. Barcelona: Masson.

Millon, Th. (2006). *Trastornos de la personalidad en la vida moderna* (2a. ed.). Barcelona: Masson.

Millon, Th. i Davis, R. (2001). *Trastornos de personalidad en la Vida Moderna*. Barcelona: Masson.

Moreno, B. (2007). *Psicología de la Personalidad. Procesos*. Madrid: Thomson.

Schultz, D. P. i Schultz, S. E. (2003). *Teorías de la Personalidad*. Madrid: Paraninfo.

Tous, J. M. (1986). *Psicología de la Personalidad*. Barcelona: PPU.

